

ทะเบียนเอกสารมรดกความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ทะเบียนเอกสารมรดกความทรงจำของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ทะเบียนระดับนานาชาติหรือระดับโลก (International Register) ทะเบียนระดับภูมิภาค (Regional Register) ทะเบียนระดับชาติ (National Register) และระดับท้องถิ่น (Local Register) โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่องค์การยูเนสโกกำหนด

1. ระดับนานาชาติหรือระดับโลก

ทั้งนี้องค์การยูเนสโกได้พิจารณาขึ้นทะเบียนเอกสารมรดกความทรงจำในระดับโลก (Memory of the World) ของประเทศไทยแล้ว จำนวน 5 รายการ ได้แก่

1) *ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1 (The King Ram Khamhaeng Inscription)* จัดเก็บไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้เมื่อปี พ.ศ.2546 ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สำคัญ ที่บันทึกและประกาศข้อมูลข่าวสารสาธารณะ และนโยบายของรัฐโบราณให้สาธารณชนรับทราบ และมีผลต่อประวัติของโลกลอกพรมแดนวัฒนธรรมของไทย ทำให้เข้าใจความสำคัญของการปกครอง การค้าขาย การติดต่อแลกเปลี่ยนกับชาติต่างๆ ในช่วงเวลาของยุคสุโขทัย มีความสมบูรณ์ในตัวเอง นับเป็นเอกสารสาธารณะที่หาได้ยากยิ่ง

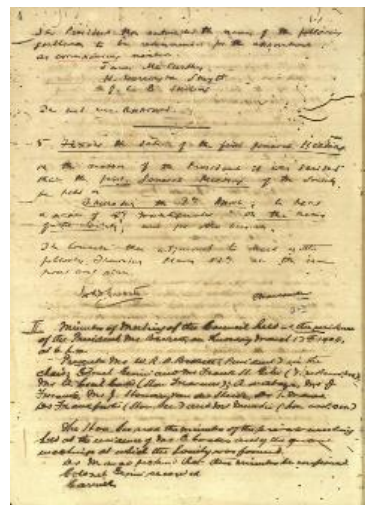

2) *เอกสารการปฏิรูปราชการแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ของรัชกาลที่ ๕)* (พ.ศ. ๒๔๑๑ – ๒๔๕๓) ปัจจุบันจัดเก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติและหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้รับการขึ้นทะเบียนปี พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นเอกสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสยาม รวมพระอัจฉริยภาพทุกด้านที่ทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่งเสริมให้สยามอยู่ได้ อย่างสงบประกอบด้วยเอกสารการเลิกทาสและเอกสารอื่น แสดงให้เห็นถึงนโยบาย และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้กรุงสยาม ดำเนินนโยบายต่างประเทศ ที่ทำให้ประเทศสามารถอยู่ในความสงบได้อย่างดี โดยเป็นเอกสารต้นฉบับทั้งหมด ๘ แสนหน้า

3) **จารึกวัดโพธิ์ (Epigraphic Archives of Wat Pho)** มีแผ่นหินที่บันทึกเรื่องราวเป็นภาษาไทยเกี่ยวกับความรู้และสรรพวิชาต่าง ๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง การค้าขาย และวัฒนธรรมทั้งหมด 1,431 แผ่น ในช่วงตั้งแต่ปีค.ศ. 1831-1841 ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนในระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อปีพ.ศ.2551 และขึ้นทะเบียนในระดับโลกในปีพ.ศ.2554 “วัดโพธิ์” หรือ “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร” เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก เป็นวัดโบราณเก่าแก่ที่ราษฎรสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็น ราชธานี ต่อมาได้ถือว่าเป็นพระอารามหลวงประจำรัชกาลที่ 1 และมีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งได้เริ่มมี “จารึกวัดโพธิ์” ขึ้น โดยพระองค์ได้ทรงมีพระราชประสงค์ให้พระอารามแห่งนี้เป็น “มหาวิทยาลัย” สำหรับประชาชนทั่วไป พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำเอาองค์ความรู้จากปราชญ์ของไทยและสรรพศิลปวิทยาการต่างๆ เช่น ตำราการแพทย์โบราณคดี และวรรณกรรม โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนทั้งหลาย ฯลฯ มาจารึกลงบนแผ่นหินอ่อน ประดับไว้ตามบริเวณผนัง-เสาพระระเบียงรอบพระอุโบสถ พระวิหาร พระวิหารคด และศาลารายรอบพระมณฑปภายในวัด ซึ่งทรงมุ่งหวังให้ยั่งยืนและเผยแพร่ให้ประชาชนศึกษาได้อย่างเสรี เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชนโดยไม่เลือกชนชั้น วรรณะ ยศถาบรรดาศักดิ์ เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีหนังสือ ไม่มีโรงเรียน การเล่าเรียนส่วนใหญ่จะมีสอนให้อยู่ตามวัดต่างๆ เท่านั้น พระอารามแห่งนี้จึงเปรียบเสมือนมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยเพิ่มเติมจากการเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษาที่มีอยู่ตามวัดทั่วไป แม้ว่าเวลาจะผ่านไปกว่า 178 ปี วัดโพธิ์ก็ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้สรรพวิทยา เห็นได้จากความรู้เกี่ยวกับโยคะศาสตร์และตำราการนวดแผนโบราณวัดโพธิ์ เป็นที่รู้จักแพร่หลายออกไปทั่วโลกในปัจจุบัน

4) **บันทึกการประชุมของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์** ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้เมื่อปี พ.ศ.2556 เป็นเอกสารที่มีอายุกว่า 100 ปี (The Minute Books of the Council of the Siam Society", 100 years of recording international cooperation in research and the dissemination of knowledge in the arts and sciences) จัดเก็บไว้ ณ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อวันที่ วันที่ 19 มิถุนายน 2556 เป็นเอกสาร ส่วนหนึ่งของบันทึกการประชุมของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่มีทั้งหมด 16 เล่ม บันทึกไว้ช่วงระหว่างปี 2546-2547 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการรวบรวมบันทึกความคิด ความอ่าน หรือการระดมสมองของ สมาชิกสยามสมาคมที่มาจากหลายสาขาอาชีพ มีทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการระดับสูง ที่ปรึกษาชาวต่างชาติ สะท้อนภาพและมุมมองของสังคมในยุคสมัยนั้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และอ้างอิงได้

4) **ฟิล์มกระจก (The Royal Photographic Glass Plate Negatives and Original Prints Collection)** จัดเก็บไว้ ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2560 เป็นฟิล์มกระจกจำนวน 35,427 แผ่น และภาพถ่ายจำนวน 50,000 ชิ้น ตั้งแต่ปี 1855 – 1935 ซึ่งเป็นภาพที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์ไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นต้น และภาพที่ได้มาจากเจ้าของภาพต้นฉบับนักสะสม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงยุคของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Memory of
the World

UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC
AND CULTURAL ORGANIZATION

Certifies the inscription of

The Royal Photographic Glass Plate Negatives and Original Prints Collection

The Ministry of Culture
(Institution)

Bangkok
(Town)

Thailand
(Country)

ON THE MEMORY OF THE WORLD INTERNATIONAL REGISTER

30 October 2017
(Date)

Irina Bokova
Director-General, UNESCO

2. ระดับภูมิภาค

- 1) **จารึกวัดโพธิ์ (Epigraphic Archives of Wat Pho)** มีแผ่นหินที่บันทึกเรื่องราวเป็นภาษาไทยเกี่ยวกับความรู้และสรรพวิชาต่าง ๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง การค้าขาย และวัฒนธรรม ทั้งหมด 1,431 แผ่น ในช่วงตั้งแต่ปีค.ศ. 1831-1841 ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนในระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อปีพ.ศ.2551 และขึ้นทะเบียนในระดับโลกในปีพ.ศ.2554 “วัดโพธิ์” หรือ “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร” เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก เป็นวัดโบราณเก่าแก่ที่ราษฎรสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็น ราชธานี ต่อมาได้ถือว่าเป็นพระอารามหลวงประจำรัชกาลที่ 1 และมีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งได้เริ่มมี “จารึกวัดโพธิ์” ขึ้น โดยพระองค์ได้ทรงมีพระราชประสงค์ให้พระอารามแห่งนี้เป็น “มหาวิทยาลัย” สำหรับประชาชนทั่วไป พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำเอาองค์ความรู้จากปราชญ์ของไทยและสรรพศิลปวิทยาการต่างๆ เช่น ตำราการแพทย์ โบราณคดี และวรรณกรรม โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนทั้งหลาย ฯลฯ มาจารึกลงบนแผ่นหินอ่อน ประดับไว้ตามบริเวณผนัง-เสาพระระเบียงรอบพระอุโบสถ พระวิหาร พระวิหารคด และศาลารายรอบพระมณฑปภายในวัด ซึ่งทรงมุ่งหวังให้ยั่งยืนและเผยแพร่ให้ประชาชนศึกษาได้อย่างเสรี เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชน โดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะ ยศถาบรรดาศักดิ์ เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีหนังสือ ไม่มีโรงเรียน การเล่าเรียนส่วนใหญ่จะมีสอนให้อยู่ตามวัดต่างๆ เท่านั้น พระอารามแห่งนี้จึงเปรียบเสมือนมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยเพิ่มเติมจากการเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษาที่มีอยู่ตามวัดทั่วไป แม้ว่าเวลาจะผ่านไปกว่า 178 ปี วัดโพธิ์ก็ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้สรรพวิทยา เห็นได้จากความรู้เกี่ยวกับโยคะศาสตร์และตำราการนวดแผนโบราณวัดโพธิ์ เป็นที่รู้จักแพร่หลายออกไปทั่วโลกในปัจจุบัน

3. ระดับชาติ

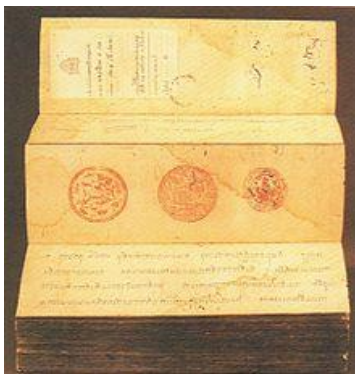
เอกสารมรดกความทรงจำที่ขึ้นทะเบียนในระดับชาติ จำนวน 4 รายการ ได้แก่

- 1) เอกสารนันทโพนันทสูตรคำหลวง เป็นวรรณคดีพุทธศาสนา ในสมัยอยุธยา เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร (เจ้าฟ้ากุ้ง) ทรงพระนิพนธ์ขึ้น โดยมีลักษณะคำประพันธ์เป็นร้อยยาว นำด้วยภาษาบาลี แล้วขยายเป็นร้อย สลับกันเรื่อยไปจนจบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา และก่อให้เกิดศรัทธาในพุทธศาสนา โดยทรงนำเนื้อเรื่องมาจากคัมภีร์ที่ขนิภาย ชื่อ นันทโพนันทสูตร

- 2) เอกสารศิลาจารึกวัดพระยืน มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเดินทางมาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในล้านนาของพระสุมนเถระจากเมืองสุโขทัย ตามคำอาราธนาของพระญากือนาใน พ.ศ.1913 ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาดนตรีล้านนาในอดีต เนื่องจากมีการจารึกถึงเครื่องประโคมอันประกอบด้วยเครื่องดนตรีต่างๆ ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นหลักฐานสำคัญว่า อาณาจักรล้านนาในขณะนั้นมีเครื่องดนตรีใช้แล้วหลายชิ้น

- 3) หนังสือสมุดไทย เรื่อง กฎหมายตราสามดวง ของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

เป็นหนังสือรวบรวมตัวบทกฎหมายต่างๆ ของไทยโบราณโดยนำต้นฉบับกฎหมายที่มีอยู่เดิมในสมัยอยุธยา มาจัดทำเป็นหมวดหมู่ชำระ ตัดแปลง ปรับปรุงบทกฎหมายลักษณะต่างๆ ที่วิปลาสทำให้เสียความยุติธรรมจัดทำเป็นประมวลกฎหมายฉบับใหม่ฉบับแรกแห่งสมัยรัตนโกสินทร์ โดยจุดเริ่มต้นของ กฎหมายตราสามดวงสืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้นักปราชญ์ราชบัณฑิต 11 ท่าน ร่วมกันชำระใหม่เมื่อ พ.ศ.2348 โดยให้เกิดความจากกฎหมายเก่าของเดิมที่ใช้อยู่ในสมัยอยุธยา ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ซึ่งเริ่มต้นขึ้นปี พ.ศ.1893 จนถึงเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เมื่อปีพ.ศ.2310 เมื่อชำระปรับปรุงเสร็จแล้วโปรดเกล้าฯ ให้เขียนลงสมุดข่อยคัดลอกไว้ 3 ชุด ประทับตรา 3 ดวง ไว้ที่ปกหนังสือทุกเล่มคือ ตราพระราชสีห์ ประจำกระทรวงมหาดไทย ตราพระคชสีห์ ประจำกระทรวงกลาโหม และตราบัวแก้ว ประจำกรมท่า ทั้งยังทรงกำชับว่าหากสมุดกฎหมายใดที่นำมาใช้ ไม่มีตราทั้งสามดวงนี้ห้ามมิให้เชื่อฟังเป็นอันขาด จึงเป็นที่มาของชื่อ กฎหมายตราสามดวง โดยกฎหมายตราสามดวง ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองของไทยมาเป็นเวลายาวนานถึงนานกว่า 500 ปี

- 4) คัมภีร์ใบลาน เรื่อง ตำนานอรุโณทัย ของสำนักหอสมุดแห่งชาติ ตำนานอรุโณทัยเป็นตำนานที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของสถานที่และบ้านเมืองในบริเวณภาคอีสานและภูมิภาคใกล้เคียง เรื่องราวในตำนานได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบ้านเมือง โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ภูเก้าหรือภูเก้าหินซึ่งเป็นที่ตั้งเจดีย์พระธาตุพนม ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นพระอรุโณทัยหรือกระดูกหน้าอกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธาตุพนมนอกจากเป็นศูนย์รวมของบ้านเมืองแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมคติความเชื่อที่เนื่องด้วยพุทธศาสนาของผู้คนกลุ่มชนต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันอีกด้วย จากตำนานที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ในเวลาต่อมาจึงมีการบันทึกเรื่องราวจากตำนานที่เป็นเรื่องเล่าออกมาในรูปแบบของเอกสารลายลักษณ์ที่เป็นคัมภีร์ใบลาน ตามจารีตของพุทธศาสนิกชนด้วยหวังเป็นการสร้างอันสงฆ์ตามคตินิยมในพุทธศาสนา หลังจากนั้นจึงมีการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มในชื่อต่าง ๆ เช่น อรุโณทัย อรุโณทัย ตำนานอรุโณทัย ตำนานพระธาตุพนม

4. ระดับท้องถิ่น

เอกสารมรดกความทรงจำที่ขึ้นทะเบียนระดับท้องถิ่นจำนวน 11 รายการ ได้แก่

- ๑) บันทึกครูบาโนชัยธรรมจินตามุนี เจ้าคณะหนเหนือ จังหวัดลำปาง วัดปงสนุกเหนือ พ.ศ.2400-2485
- ๒) ภาพถ่ายของหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ เพื่อการศึกษาโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดสงขลา
- ๓) บันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เจ้าคณะแขวงเมืองพะเยา พ.ศ.2404-2487
- ๔) กฎหมายอาณาจักรหลักคำเมืองน่าน
- ๕) คัมภีร์ใบลานพระไตรปิฎกครูบากัญจนอรัญญาสิมมาเถร วัดสูงเม่น
- ๖) ภาพถ่ายฟิล์มกระจกของคุณหลวงอนุสารสุนทร (สุนธีร์ ชูติมา) พ.ศ.2440-2470
- ๗) แผนที่กลปนาวัดบนคาบสมุทรสทิงพระในสมัยอยุธยา
- ๘) เอกสารทรัพยากรธรณีฝั่งตะวันตก
- ๙) ภาพถ่ายของหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สงขลา
- ๑๐) บันทึกโรงเรียนสฤทธิเดช ของโรงเรียนสฤทธิเดช
- ๑๑) เอกสารจดหมายเหตุการบริหารราชการหัวเมืองตะวันออก: จันทบุรี

ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2561
สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สป.
กระทรวงศึกษาธิการ